

majhnimi otroki, samo narava tega dela je drugačna. Trudim se biti prisotna in vzdrževati red.

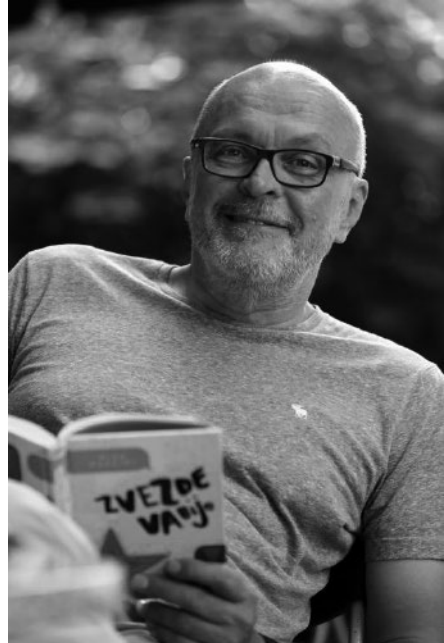
*Urednike vseh nominiran del smo prosili za besedo o delih. Kakšne so pa vaše izkušnje z uredniki?*

Brez dobrih urednikov zagotovo ne bi zdaj že tretjič odgovarjala na vprašanja ob nominaciji za večernico. Pisatelj brez urednika je kakor igralec brez režiserja. Morda bi se še dalo nekaj ustvariti, ampak slej ko prej bi se tak pisatelj ali igralec izrabil, začel bi se vrteti v krogu svojega pogleda, ki ga ni mogoče usmeriti nase od zunaj. Mojo večino so na začetku brusile urednice *Cicibana*. Takrat so bile to Slavica Remškar, Irena Matko Lukan in Alenka Veler. Vse tri so še zmeraj 'moje' urednice. Slavica pri *Cicibanu*, Irena in Alenka pri knjižnem programu Mladinske knjige. Vse tri znajo videti prav tisto, kar sama pri sebi spregledam ali nevede ponavljam. Pri Miš založbi je takšno izurjeno oko Gaja Kos, ki je tudi urednica nominirane romana. Vsem, ki sem jih naštel, neizmerno zaupam, in če katera izmed njih reče, da se mi nekaj ni posrečilo, bom morda za mnenje vprašala še drugo, zagotovo pa eno izmed njih, ne bom šla iskat manj strogega urednika k drugi založbi, raje bom dala vse od sebe, da bom tisto, kar se njim ne zdi dobro, izboljšala, popravila ali napisala na novo. Uredniki, ki jih moram pridružiti prej naštetim, so še Andrej Ilc in Nela Malečkar pri Mladinski knjigi ter v zadnjem letu Mateja Komel Snoj in Jerica Jerman z Založbe Družina, ki sta uredili moj roman *Bližina daljave*.

**Petra Vidali**

*Večer*, 19. september 2017

## **Miha Mazzini: »GREH JE BITI ODRASEL«**



(Foto Robert Balen)

*Ste knjigo *Zvezde vabijo* res pisali za sproščanje med zahtevnejšim snovanjem odraslega romana *Otroštvo*, za katerega ste lani prejeli kresnika za najboljši slovenski roman?*

Intenzivno sem pisal roman *Otroštvo* dve leti in da sem ga lahko prebavil, sem ga moral razkosati na zgodbe. Vmes sem res pisal nekaj za sprostitev, eno od teh besedil je bilo *Zvezde vabijo*. Hotel sem doseči občutek poletne optimistične knjige, vsaj zame. Druga taka knjiga pa so bili *Zemljevidi tujih življenj*, ki je malo kriminalka. Ni sicer tako vesela knjiga, je pa še zmeraj nekje vmes, bliže žanru. Žanr pa seveda ni drugega kot struktura.

*O mladinski književnosti kroži cela vrsta obupnih klišejev – o ohranjanju ali malikovanju otroka v sebi, o tem, ali se je lotiti na začetku kariere ali na*

*vrhuncu itd. Pri vas je bila odločitev za mladinsko pisanje zelo programska? Zvezde vabijo* imajo zelo neromantičen začetek. Imel sem idejo za mladinski roman in sem ga napisal ter tudi poslal na natečaj Mladinske knjige že pred leti. Ni bil sprejet. Ko sem se odločil, da ga bom popravil, sem sklenil kreniti čisto od začetka. Na koncu ni ostalo nič razen prvega poglavja. Zgodba, junaki, vse je čisto drugo. Zvezde so bile kot odplačilo nekega dolga do sebe samega, pač na novo napisati in s tem končati delo, ki je bilo začeto. Tisto, kar smo začeli in ne končali, nas pač vedno žuli.

Ko pišeš o otroštvu, nikoli ne veš čisto dobro, kaj bo nastalo. Roman *Zvezde vabijo* pa ima res čvrsto strukturo.

*Razmišljate o filmanju romana Zvezde vabijo, saj se bere kot snemalna knjiga?* Strinjam se, nove generacije so totalno vizualne, zato je bil tekst namenoma tako zasnovan. Res so filmski prizori v knjigi namenoma. Ko razmišljam o liku, mi največ časa vzame, da najdem en sam stavek, da ga opišem. Stavek ni čisto običajen in lahko na koncu konča v tekstu ali pa tudi ne.

*Babica je v romanu posebej zanimiv, večplasten lik, je knjižničarka in zbira pisala znanih pisateljev, nekoč tega ne bo mogoče več zbirati, ker pišemo na računalnike.*

Ne spregledati, da ima ta babica tudi svoje življenje. V slovenski literaturi babice in mame po navadi nimajo svojega življenja. Tukaj ima partnerja in gresta na morje, vnukinjo pri dvanajstih pa pusti čez vikend samo doma. To je šok za Slovence. Zato sem to uravnotežil, lik je mehak in materinski, a življenjski.

Ko sem pisal scenarij za film *Sladke sanje* po svojem romanu *Kralj ropotajočih duhov*, so me mnogi ustavljali na cesti in mi očitali marsikaj, slabe kadre, napake v dialogu. To je bil prvi slovenski

film, ki ni imel lika dobre mame. To je bilo leta 2000, si predstavljate! Očitno sem načel glavni tabu v slovenski krščanski civilizaciji.

*Vaši liki v romanu imajo zvečine težave s samopodobo, samozavestjo, pa naj bodo fitnes fani ali izolirani čudaki ...*

Borilne športe treniram že dvajset let in v telovadnici opazujem mulce, ki imajo vsi iste frizure. To je neka fitnes subkultura, ki je ni nikjer v literaturi, pa je zelo številna. Fitnessi so odprti cele noči. V principu me je zanimal še bolj od glavne junakinje fant, ki se ne zna izražati drugače kot virtualno. A nočem razkriti preveč, naj berejo roman.

*Na izbor tematike je gotovo vplivala poplava resničnosti šovov pri nas. Iskanije talentov vseeno vsebuje več vložka in kreativnosti kot kak Big Brother, kajne?*

Pa saj smo jih imeli tudi v socializmu. Kaj pa je bil Veseli tobogan, če ne iskanje mladih talentov? A takrat je bila samo ena televizija. V angleškem tisku sem prebral resnično zgodbo o indijski družini, ki se preseli v Anglijo. Mož dela cele dneve, žena je sama doma ves dan in se na smrt dolgočasi. Hči je stara sedem let in je tudi ves dan v šoli. Žena iz dolgočasje odpre vse facebooke in instagrame, tvite ..., v bloku spozna še eno starejšo Indijko. Spoprijateljita se. Ženska najde na internetu virtualnega ljubimca itd. Sosedji odkrijejo raka na dojki, prijateljica jo neguje, pozdravi se. Nekega dne pa soseda izjavi, da je dobila raka zaradi sosedine hčerke, ker je poseobljeno zlo. Indijko začnejo vsi na facebooku, twitterju z internetnim ljubimcem vred prepričevati o tem in na koncu ubije svojo hčerko, ker je prepričana, da je reinkarnirani huduč. Šokantni del zgodbe je, da je Scotland Yard potreboval tri mesece, da je dobil od Facebooka in Googla podatke o vseh internetnih prijateljih. Ugotovili so, da

so vsi ti ljudje prihajali z istega računalnika, to pa je bil računalnik sosede. Tudi raka v resnici ni imela, ustvarila je vse prijatelje, da je sama sebi dokazala, kako lahko zlomi tisto žensko. Ko sem to prebral, sem našel snov za mladinski roman: pranje možganov.

*To je torej fundament zgodbe – manipuliranje z elektronskimi sporočili, ki so zaprta v ločen svet, v katerem so možne lažne identitete, dogajajo se vdori v zasebnost ...?*

Vsi smo nestabilni pri štirinajstih, pa saj to je definicija pubertete, da hormoni podivjajo. Če nenadoma vsa internetna družba okoli tebe pritisne nate, se lahko zgodi marsikaj nepredvidljivega. To je linč in dogajajo se grozne stvari. Vsakdo lahko odpre račun na facebooku in na nekoga javno pritiska. Tega bo vedno več.

*Kakšna pa je percepcija vašega romana, vemo, da je s šolskim branjem večsih problem, posebej ko gre za tabujske teme današnjosti? Mladinska književnost za šolsko rabo je postala subverzivno polje. Spomnimo se težav učiteljic s Predinovim romanom Na zeleno vejo ali aktivistov za boljšo šolo z Janjo Vidmar in njeno Princesko z napako ...*

Po Harryju Potterju se je meja med odraslo in mladinsko literaturo zbrisala. Brali so ga vsi. Meja ni zabrisana, ker bi literatura postala zahtevnejša, ampak zato, ker smo odrasli bolj infantilni. Danes je greh, če je kdo odrasel, zmeraj mora ohranjati otroka vsaj v sebi, če ne, ne vem kje.

Nekateri dejansko mislijo, da če bodo zavili otroka v vato, bo zadovoljen odrasel. Nikakor. Zmeraj je potrebna neka mera. Ne vidim potrebe, da otroci v prvem razredu poslušajo o prostituciji, narkomaniji. Nekoč je bil prehod iz otroštva v odraslost pri sedmih letih, kasneje se je dvignil na dvanajst, trinajst. Zakaj?

Ker so takrat otroci osvojili skrivnost odraslih, to je branje in pisanje. Danes z internetom je meja izginila. Na spletu je vse in tudi šestletnik lahko tam najde prav vse, tudi pornografijo in samomore in droge. Internet je povzročil, da ni več tabu tem. Sam sem tukaj zelo staromodni in mislim, da otroci potrebujejo določene tabu teme. V puberteti je seveda treba govoriti o drogi, istospolnih ... Še zmeraj pa sem za doziranje tem glede na odraslost. Danes ni več skrivnosti odraslih.

Danes je šlo vse v skrajnost. Toliko droge in obupa v mladinski književnosti pa tudi ne potrebujemo. Izide dva tisoč mladinskih knjig letno pri nas in očitno je treba danes v dobi škandalov vzbujati pozornost.

*Druga zgodba pa so šole in priporočilni sezname ali maturitetni katalogi, v katerih se nekateri avtorji ponavljajo. Otroci zgodaj berejo Harryja Potterja, učiteljice pa ne in ga ne smejo recimo izbrati za domače branje. Kak je vaš odnos do literature v šolskih programih? Del življenja sem bil svobodnjak in za preživetje sem pisal računalniške priročnike. V dvajsetih letih – od prvega do zadnjega – je najbolj neverjetno to, da sem za prvega porabil največ časa, da sem iskal informacije. Na stotine knjig je bilo treba prebrati, muka je bila. V zadnjih dveh desetletjih se je z internetom zgodilo, da sem ogromno časa porabil, da sem izločil informacije, ki jih je bilo preveč. Isto velja danes za literaturo. Neka selekcija mora biti. Največji priporočilni seznam za branje danes je facebook, torej ljudje pogledajo, kaj jim priporočajo prijatelji, kar pomeni, da ni več centralne avtoritete.*

*Med slovenskimi literati ste največji strokovnjak za računalništvo. Kako pa ocenjujete poskuse mladinskih pisateljev pred leti, ki so začeli posnemati*

*računalniški jezik, uporabljati emotivne, esemesne v tekstu? Vi tega niste mešali z literaturo.*

Še nekaj se je pojavilo z internetom – kolektivno pisanje, a na kratek rok. Feri Lainšček je to poskusil s kolegi. Iz tega ni bilo nič. Ko vzamem v roke roman enega človeka, vstopim v njegov mentalni svet. Gre za izmenjavo duševnih stanj. Če hočem videti kolektivna duševna stanja, si ogledam hollywoodski film. Če pa hočem enemu človeku v glavo, vzamem njegov roman.

Trenutno je moderno, da umetna inteligenca piše knjige, a problem je, ker so človeški možgani narejeni tako, da balansirajo med kratkoročno in dolgoročno pozornostjo. Če obvladate le kratkoročno, pristanete na ravni kretena ali popolnega potrošnika. Dolgoročna in širša pozornost pa pomeni širšo sliko. To je problem časopisov. Dnevniki so včasih služili kratkoročni pozornosti, tedniki pa celotni širši sliki. Zato v ZDA dobri tedniki ne propadajo pa tudi v Nemčiji ne. Dnevniki pa imajo povsod problem. Starejše generacije bodo umrle in pritek novic bo edino še internet.

V življenju dobivamo lahko tvit na tvit, a če strežemo samo kratkoročni, ožji pozornosti, se pojavi občutek nezadovoljstva, pademo lahko tudi v depresijo. Zato je treba to v življenju zbalansirati. Če ste cele dneve na tviterju, ne naredite boljše stvari za svoje možgane, kot da se vsaj enkrat na teden zaklenete, vse ugasnete in s knjigo trenirate svojo dolgoročno pozornost. Roman je še vedno najboljše doslej izmišljeno orodje za treniranje možganov. Zato je neumno v to orodje vsiljevati neke esemesne, to je izključujoče. Naši možgani potrebujejo knjigo, lahko pa greš tudi za nekaj ur na vrt.

**Melita Forstnerič Hajnšek**

*Večer, 19. september 2017*

## **Bina Štampe Žmavc: »METAFORA KOT OČARLJIVA ENAČBA«**



(Foto Igor Napast)

*Zmeraj, ko kaj izdate, ste nominirani, leta 2009 pa ste bili dobitnica Večerove nagrade za pravljico knjigo Cesar in roža. Pri zadnji pesniški zbirki za otroke Čarimatika ste naredili znanstveno-poetični eksperiment in matematika je zaživela v čarobnem poetičnem jeziku. Številke ste počlovečili in so – osamljene, zaljubljene, zabavne ... Čas vas je od nekdaj vznemirjal – od vaših Ur kralja Mina, kjer je vsevladar, do Muca Mehkošapka, kjer je absolutist. Kako ste prišli do Čarimatike? Kaj je s tem vašim stikom z naravoslovnimi znanostmi?*

Ljubezen do znanosti je morda zgolj usedlina, potencialni humus ustvarjalnosti. Ne pa nujno vzrok, da se je v poezijo prištevilčkala Čarimatika. Ne-ka čudno čarobna analogija povezuje